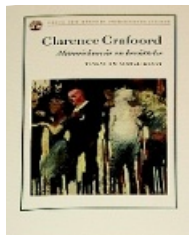

RECENSIONER

Människan tolkar världen genom berättelser

Människan är en berättelse. Tankar om samtalskonst. 2:a upplagan. 199 sidor.

Författare: Clarence Crafoord.

Förlag: Natur och Kultur; 2005. ISBN:91-27-10879-1.

Recensent: Carl-Magnus Stolt, överläkare, professor i medicinsk humaniora, Karolinska institutet, Stockholm.

När jag började som ung medicinare varnades jag av en del seniora kolleger för att lyssna alltför mycket på patienterna. Jag minns att en överläkare menade att varje patient kommer med ett »kosmiskt brus« som är ointressant för den strikta naturvetenskapliga diagnosen.

Det är just det där bruset som är en människas livsberättelse. I mötet med den andre framförs denna berättelse fragmentariskt och motsägelsefullt. Men det är just lyhördsen inför detta brus som kan leda oss till förståelse för en annan människas perspektiv. Givetvis kan vi fråga oss varför vi skall förstå någon annan. Svaret rör sjukvårdens grundläggande idé. Den människa som blir tagen på allvar och lyssnad på upplever att lidandet lindras.

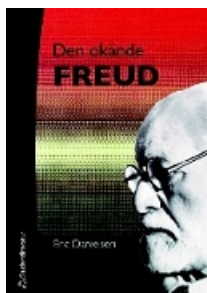
Det är över tio år sedan boken »Människan är en berättelse« kom ut första gången. Jag minns att jag läste den då och fångades av perspektivet och språket. Crafoord är en god berättare. Jag blir därför inte förvånad över att boken i en nyutgåva nu får plats i Natur och Kulturs serie med psykologiklassiker.

Clarence Crafoord är en välkänd röst i svensk vårdlitteratur. Författarskapet utgår från hans rikliga erfarenhet som psykiater och psykoanalytiker. Hans språk leder varsamt läsaren mot nya insikter. Särskilt i de kapitel som handlar om lyssnandet och om tystnaden (det finns olika sorters tystnad) finns inslag som är av allra största värde för alla vårdpraktiker, läkare definitivt inte undantagna.

Konsten att förstå en annan människa är ju läkekonstens kärna. Redskapet för denna förståelse är den varsamma och respektfulla dialogen. Crafoords bok ger

nybörjaren många kunskaper som sedan kan prövas i verkligheten. Men även för den mer erfarne praktikern är delar av boken ytterst värdefulla och då mer som avstämning och omprövning. Först genom reflektion kan våra erfarenheter omformas till nya kunskaper. Boken »Människan är en berättelse« är ett bra instrument för eftertanke.

Berättelseperspektivet (det narrativa) har blivit allt vanligare i medicinen, även utanför psykiatrin. När den första utgåvan av Crafoords bok kom för tio år sedan var han relativt tidigt ute. Idag är ett narrativt perspektiv inom somatiken (och särskilt psykosomatiken) en tydlig linje, som går hand i hand med en mer genomtänkt känsla för begrepp som integritet och patientautonomi. Det rör också den grundläggande frågan om människosyn. Vad är en människa? Vi har intressant nog inga säkra svar på den frågan. Människan är bland annat en berättelse. Eller: Människan kommunicerar och förstår världen genom tolkande berättelser.

Skäl att omvärdera epoken Freud?

Den okände Freud. 213 sidor.

Författare: Eric Danielsen.

Förlag: Studentlitteratur; 2005. ISBN 91-44-03949-2.

Recensent: Conny Nordin, professor, institutionen för nervsystem och rörelseorgan, Universitetssjukhuset i Linköping.

Somliga profeter får inte avbildas, andra inte kritiseras. Till de senare hör, enligt författaren, Sigmund Freud. Han gav svaren, andra ställde frågorna – så länge de inte ifrågasatte. Om så skedde, rörde de sin inre patologi. Den som kritiserade fick lätt en diagnos. Av rättrogna freudianer ansågs C G Jung lida av schizofreni. För Otto Rank gick det ännu sämre. Vid en internationell konferens i Washington 1930 skall församlingen ha bifallit ordförandens förslag att Rank skulle betraktas som »idiot« och »mentalt störd«. Om läsaren associerar till det sekteristiska Knutby och TV-serien »I

häxornas tid« får man nog ha förståelse för det.

Danielsen är mycket kritisk mot den hävdvunna bilden av Freud; det är alltför mycket som inte stämmer. Freud hade vetorätt i de flesta sammanhang. Han tillämpade *petitio principii*, dvs förutsatte det som skulle bevisas. Han drev sina samtal till dess patienten kom in på »rätt« spår, vilket i ett nästa steg »bevisade« vad Freud redan insett.

Raden av patienter har, enligt Danielsen, gett upphov till en terapeutisk mytologi. Flera av dem, t ex Anna O, blev aldrig botade trots envisa rykten om motsatsen. I ett fall – den psykotiske hovrättsordföranden Schreber – ägde analysen rum utifrån Schrebers memoarer; Freud skall aldrig ha träffat sin patient.

Intresserade knöts till Freuds umgängeskrets genom ett slags »adoption«, som innefattade krav på blind lydnad. De utsattes för Freuds »skoningslösa« ambition att dominera andra. Analysen skulle frigöra dem, men när de väl frigjorts attackerades deras självständighet. Som i det gamla DDR lär Freud ha haft anhängare som vakade över den rätta läran och tillrättavisdade dem som avvek.

Freuds empati var det si och så med. Sándor Ferenczi talade om en »hjärtlös likgiltighet« för andra och beskriver i sin dagbok hur Freud betraktade sina patienter som »rena packet« som var till för att »ge ... oss levebröd och material för forskning«.

Danielsen torde kunna uppfattas passera gränsen för blasfemi när han hävdar att Freud var fördomsfull, förutfattad, prestigeladdad, egocentrerad och utrustad med ett tvångsmässigt behov av att vara originell, unik och världsomfattande. Om Danielsens tolkningar och teser är korrekta finns det skäl att omvärdera epoken Freud; vi kan inte bygga en behandlingskultur på ovetenskaplighet, kasuistiker och teorier som inte tål att granskas. »Den okände Freud« lyfter på förlåten och visar upp sidor som aldrig tidigare blottlagts i Skandinavien.

Utän tvekan ger Danielsens citat- och referenshantering ett trovärdigt intryck. Detta utesluter självklart inte att han själv kan ha närts av en vinklad uppfattning om Freud. Till skillnad mot Freud får man kritisera Danielsen utan risk för diagnos.

Mot slutet tycks Freud ha glidit över från psykoanalys till neurobiologi. Att han även började intressera sig för psykofarmakologi nämner dock inte Danielsen. Kanske omvärderade Freud sig själv under senare år. Danielsens bok hjälper till att fullborda den processen.

Det är en naturligtvis nödvändighet att Danielsens verk sprids, läses och debatteras. Om provokationen »håller« får väl visa sig. Veritas vincit omnia.